
**POLITICAL KNOWLEDGE – A CHALLENGE TO THE CONTEMPORARY
POLITICAL CULTURE IN BULGARIA****Petrana Stoykova**

South-West University „Neofit Rilski” - Blagoevgrad, Republic of Bulgaria,

petrana_stoikova@abv.bg

Abstract: Political culture (civic education) is a part of the human culture and the society in general. It can be defined as „a system of consciously formed and permanently preserved views of values in public life and patterns of practical behavior that determine the place of the man in the political process, its relations with the other people and the positions of the citizen towards the institutions of power“. The structural elements that build the political culture are the values, the political knowledge and the political principles. Some researchers on the political culture theory point out the political knowledge as the most important element of the political culture. The political knowledge is „the information that the man possesses, and the methods used to process information related to the political values and then to form the political assessment of the significance of one or the other value“. This knowledge largely determines the rational choice and the level of the studied culture.

Bulgarian political culture is a subject of a number of studies conducted in various academic fields: history, philosophy, historical anthropology, sociology, political science. In some of the analyzes the authors conclude that the contemporary Bulgarian society needs an active network for civic education and civic culture. This has to be achieved through a real network, not through a centralized structure, and public educational institutions, political parties, trade unions, NGOs, various civic initiatives and movements must be covered by a broad and successful cooperation. In addition, it is noted that „the active citizen does not self-inflict, he needs an educational and pedagogical effort, and a good example and personal experience“.

Data from the European Social Survey (ESS) – fifth wave (2010) are mainly used in the analysis of the political awareness of Bulgarian citizens. The observation of political and current events, the declared overall interest in policy and citizens attitude towards the main political institutions are the indicators through which the general conclusions of the political awareness level are made. The data for Bulgaria on these issues are compared with the results for other countries participating in the ESS - the fifth wave (2010). The political activity is also considered as a prerequisite for a more precise definition of the level of political knowledge. The factors influencing the political awareness and the political behavior of the different social groups in the contemporary Bulgarian society are considered.

Keywords: culture, politics, education, Bulgaria

**ПОЛИТИЧЕСКОТО ЗНАНИЕ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД СЪВРЕМЕННАТА
БЪЛГАРСКА ПОЛИТИЧЕСКА КУЛТУРА****Петрана Стойкова**

Югозападен „Неофит Рилски” - Благоевград, Република България, petrana_stoikova@abv.bg

Резюме: Политическата култура (гражданското възпитание) представлява част от културата на човека и обществото изобщо. Тя може да се определи като „система от съзнателно формирани и трайно съхранени възгледи за ценностите в обществения живот и образците на практическото поведение, които определят мястото на личността в политическия процес, отношенията ѝ с останалите хора и позициите на гражданина към институциите на властта“¹³¹. Структурните елементи, които я изграждат са *ценностите, политическото знание и политическите принципи*. Някои изследователи на политическата култура сочат като най-важен елемент политическото знание, което представлява „информацията, която човек притежава, както и методите, които използва, за да се обработят сведенията, свързани с политическите ценности и оттам да се оформи политическата оценка за значимостта на една или друга ценност“¹³². Това знание определя до голяма степен рационалния избор и нивото на изследваната култура.

¹³¹ Митев, Т. 2001. *Основи на политическата наука (политология)*, с. 120.

¹³² Пак там, с. 125.

Българската политическа култура е обект на редица изследвания, направени в различни академични полета: история, философия, историческа антропология, социология, политология¹³³. В някои от анализите се достига до извода, че днешното българско общество се нуждае от активна мрежа за гражданско образование и гражданска култура. Именно чрез мрежа, а не чрез централизирана структура, трябва да се обхванат както публичните образователни институции, така и политическите партии, синдикатите, НПО-та, различните граждански инициативи и движения в едно широко и успешно сътрудничество. В допълнение се отбелязва, че „активният гражданин не се самопоражда, той се нуждае от образователно и възпитателно усилие, от добър пример и личен опит“¹³⁴.

В анализа на политическата информираност на българските граждани са използвани основно данни от Европейското социално изследване (ЕСС) – пета вълна (2010). Следенето на политически и актуални събития, заявения цялостен интерес към политиката и отношението на гражданите към основните политически институции са индикаторите през призмата на които са направени обобщения за нивото на политическа информираност. Данните за България по тези въпроси са съпоставени с резултатите за другите държави, участващи в ЕСС - пета вълна (2010). Разгледана е и политическата активност като предпоставка за по-точното определяне на равнището на политическото знание. Потърсени са факторите, оказващи влияние върху политическата информираност и поведение на различните социални групи в съвременното българско общество.

Ключови думи: култура, политика, образование, България

1. УВОД

Изучаването на политическата култура е истинско предизвикателство пред нейните изследователи. Сложната ѝ структура, включваща три основни елемента – *ценностите, политическото знание и политическите принципи*, предполага редица трудности пред нейния анализ: определяне на системата от индикатори; съобразяване с особеностите на конкретната гражданска култура; отчитане на социалната стратификация и други. Политическото знание, разбираемо „като фактическа информация за политиката и начина на управление, които индивидите запазват в паметта си“¹³⁵, е най-надеждният елемент за определяне нивото на разглеждания вид култура.

2. ЗНАЧЕНИЕ НА ПОЛИТИЧЕСКАТА КУЛТУРА

За автор на понятието (политическа) култура се счита Йохан Готфрид Хердер, който за пръв път го въвежда и употребява около 1790 г. в основополагащия си опит за обща история на културата „Идеи към философията на историята и човечеството“. В исторически план терминът политическа култура се появява в гравитационното поле на по-общото понятие култура и независимо от настъпващите промени в акцента, разглеждането на политическата култура като конкретна проява на по-общата социална култура продължава да съществува¹³⁶.

Двукомпонентния характер на термина „политическа култура“ съвсем логично предполага и съществуването на различни подходи в неговата интерпретация, още повече в условията на динамични социални и политически процеси. Според Тодор Танев най-общите употреби и интерпретации на понятието „политическа култура“ са две. Част от изследователите определят политическата култура преди всичко *като култура*, като прилагателното „политическа“ само пояснява политическия аспект на социалната култура. Обратно, други изследователи (преди всичко съвременните) разглеждат политическата култура *като дял на политическия процес*, съществен механизъм във функционирането на политическата система, ценностно определение на политическото поведение¹³⁷. Днешната интерпретация на понятието, обаче губи терминологичното раздвоение поради „движението напред на самата политическа наука, натрупването на теории на средно равнище за различни политически култури, акумулирането на значителни бази данни за тях, както и господството на изследователската прагматика над философското съзерцание от миналото“¹³⁸.

¹³³ Тодоров, А. 2011. *Българската политическа култура и гражданското участие*, с. 28.

¹³⁴ Пак там.

¹³⁵ *Political Knowledge. Encyclopedia of Survey Research Methods*, <http://methods.sagepub.com/reference/encyclopedia-of-survey-research-methods/n379.xml>

¹³⁶ Танев, Т. 2012. *Политическата култура*, с. 30-31.

¹³⁷ Пак там, с. 30.

¹³⁸ Пак там.

В модерната емпирична политическа наука терминът „политическа култура“ за пръв път се появява в края на 50-те и началото на 60-те години в XX век и се свързва главно с американския политически учен Гейбриъл Алмънд. В едно есе от 1956 г. той заявява, че „всяка политическа система е внедрена в конкретен модел на ориентация към политическите действия“¹³⁹. По-късно в съвместното му със Сидни Верба изследване „Гражданската култура“ (1963 г.) това разбиране е формализирано под заглавието „политическа култура“¹⁴⁰. Според Алмънд и Верба „терминът „политическа култура“ се отнася до специфично политически ориентации – нагласи към политическата система и различните нейни части и нагласите към ролята на личността в системата“¹⁴¹. Авторите разглеждат най-общо политическата култура като „съвкупност от ориентации към особен комплекс от обществени обекти и процеси“¹⁴², а националната политическа култура като „особеното разпределение на модели на ориентация към политически обекти сред членовете на нацията“¹⁴³.

Политическата култура е „потенциално мощна, обединяваща концепции на политическата наука“¹⁴⁴. Теорията и изследванията ѝ стават все по-сложни и задълбочени, а арсенала от политическо знание се увеличава и се превръща във все по-голямо предизвикателство пред съвременните демокрации.

3. СТРУКТУРА НА ПОЛИТИЧЕСКАТА КУЛТУРА

Под структура на политическата култура се разбира нейния вътрешен строеж. Три са основните ѝ структурни елементи – *ценности, политическо знание и политически принципи*. Според Трендафил Митев „принципите са пътят, по който дадена политическа култура предпочита да мине, за да си осигури с помощта на политическите знания достигането на определени политически ценности“¹⁴⁵.

Ценностите се определят като най-съществен структурен елемент на политическата култура. Те са социално предопределени, което означава, че „всяка личност или обществена класа си създават свой собствен ценностен модел в зависимост от социалния си статус“¹⁴⁶. Създаването на по-единна общонационална съвременна политическа култура зависи от вграждането на универсални политически и обществени ценности. Сред тези ценности се поставят „чувството за обществена солидарност, разбирането за необходимост от справедливост, потребността да се стабилизира демокрацията, гарантирането на гражданските права, осигуряването на мира и пр.“¹⁴⁷.

Политическото знание е другият важен структурен елемент на политическата култура. Пълноценното участие на гражданите в демократичното общество зависи изключително от него. Това знание, обаче е директно неизмеримо, т. е. не може да бъде изцяло уловено в поредица от тестови въпроси¹⁴⁸. Въпреки това би могло да се анализира въз основа на четирите основни начина (равнища), по които се проявява в практически план¹⁴⁹: 1) Най-елементарно равнище – информацията, която човек носи и обменя за *конкретните факти* от живота и политиката; 2) Второ равнище – наличие на определено ясно политическо мнение; 3) Трето равнище – наличие на ясна и логично построена политическа теза, съдържаща конкретно разбиране за цели и средства, с които може да се промени дадения политически обект; 4) Четвърто и най-зряло равнище – излагане на цялостна *политическа доктрина* (политическа идеология). От информираността на гражданите за настоящите политически лидери и събития и от теоретичните им знания в областта на политиката, зависят до голяма степен състоянието на разглеждания вид култура и политическите промени.

¹³⁹ Bove, A. 2002. *The Limits of Political Culture: An Introduction to G.W.F. Hegel's Notion of Bildung*, p. 2. <http://www.iwm.at/wp-content/uploads/jc-12-06.pdf>

¹⁴⁰ Пак там.

¹⁴¹ Алмънд, Г., Верба, С. 1998. *Гражданската култура*, с. 35.

¹⁴² Пак там, с. 36.

¹⁴³ Пак там, с. 37.

¹⁴⁴ Chilton, S. 1988. *Defining Political Culture*, p. 419, <https://faculty.polisci.wisc.edu/schatzberg/ps438/Chilton1988.pdf>

¹⁴⁵ Митев, Т. 2001. *Основи на политическата наука (политология)*, с. 126.

¹⁴⁶ Пак там, с. 124.

¹⁴⁷ Пак там, с. 125.

¹⁴⁸ Hoffman, L. 2017. *Political Knowledge*, <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756841/obo-9780199756841-0098.xml>

¹⁴⁹ Митев, Т. 2001. *Основи на политическата наука (политология)*, с. 125.

След ценностите и политическите знания, *политическите принципи* са третия важен елемент в структурата на политическата култура. Те представляват ръководни идеи/начала, които определят цялостното изграждане и функциониране на политическата система. Според Трендафил Митев „при стриктното придържане към изискванията на определени принципи в политиката, политическата култура се стабилизира и се развива“¹⁵⁰. Той допълва, че „без спазването на тези принципи политическите ценности остават беззащитни, а политическото познание не може да осигури продуктивност на политическата култура“¹⁵¹.

Разгледаните елементи на политическата култура са еднакво важни за успешната политическа социализация и високата гражданска активност. Не случайно американският политолог У. Л. Бенет подчертава, че компонентите на изследваната политическа култура „са по-скоро като лещите в чифт очила: те не са нещата, които виждаме, когато се вглеждаме в света; те са нещата, с които виждаме“¹⁵². В този смисъл мисълта на Гюте, че „човек вижда толкова, колкото знае“ следва да бъде отправна точка в стремежа за постигане на по-висока политическа култура.

4. СЪВРЕМЕННАТА ПОЛИТИЧЕСКА СОЦИАЛИЗАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ

Политическата култура се формира още в ранните етапи от развитието на личността. Морис Дюверже отбелязва, че според някои автори „политическата социализация на децата е по-важна, отколкото пропагандата сред възрастните и че пропагандата може да постигне само ограничени резултати, въпреки усилията, положени за това от правителствата, Църквата, групите за натиск и т. н.“¹⁵³.

Различни изследователи подчертават влиянието на семейството като един от основните социализиращи агенти при предаването на основните политически ориентации. Детерминиращото влияние на родителската социализация се подчертава предимно във връзка с развитието на партийна идентификация, политическа идеология и политическо участие. По-нови изследвания, обаче оспорват идеята, че децата в значителна степен възприемат възгледите на своите родители¹⁵⁴.

Фокусът на много други изследвания пък е насочен към другия основен агент на социализацията – училището, и по-точно върху ролята му за развитието на политическия дълг. Самото образование е силно свързано с политическите знания, интереси, избирателната активност и други форми на политическо участие. Според Дейвид Кембъл, обаче знаем сравнително малко за гражданското развитие на юношите и имаме ограничено разбиране за начина, по който училищата насърчават политическия дълг сред учениците си¹⁵⁵.

Съвременната политическата социализация в България се оказва силно затруднена, както в резултат на дефицитите в семейството, така и поради все още новото за България гражданско образование. В някои политически анализи се обръща специално внимание на проблемите в процеса на политическата социализация на младите българи, резултат от несподелен родителски опит¹⁵⁶, а в редица изследвания се

¹⁵⁰ Пак там.

¹⁵¹ Пак там, с. 126.

¹⁵² „Political Culture”, section 6.1 from the book *21st Century American Government and Politics* (v. 1.0), <https://2012books.lardbucket.org/books/21st-century-american-government-and-politics/s10-01-political-culture.html>

¹⁵³ Дюверже, М. 1999. *Социология на политиката*, с. 109.

¹⁵⁴ *Political Socialization and the Making of Citizens*, <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935307.001.0001/oxfordhb-9780199935307-e-98>

¹⁵⁵ Пак там.

¹⁵⁶ Гълъбов, А. 2015. *Политическата социализация е изключително затруднена*, <http://www.cross.bg/razvitie-aktivnost-mestnoto-1486476.html>

Според българския социолог и политолог Антоний Гълъбов в цялата партийна политическа система, която страда от много ниско обществено доверие и ниска политическа легитимност, има дълбоки процеси на трансформация: „Имаме изключителен тежък и затруднен процес на политическа социализация. Младите хора в България не разпознават своето място като активни участници в процеса на формиране на политиката на страната и населените си места. Невъзможността да се говори с младите хора означава, че родителските поколения нямат готовност да осмислят собствения опит и да се опитат да го предадат на децата си. Това са сериозни и дълбоки социални проблеми, които без съмнение се отразяват върху политическото участие“.

твърди, че българските младежи имат ниска политическа компетентност и нереализирана пълноценно политическата култура.

В анализа си на съвременната българска политическа култура Антоний Тодоров обобщава, че „днешната политическа култура в България е белязана и от силно разпространена гражданска безотговорност“¹⁵⁷, т. е. от гражданско дезангажиране, а гражданската активистка култура остава сравнително маргинална, споделяна в по-образованите среди. Според него е очевидно, че „българското общество се нуждае от активна мрежа за гражданско образование и гражданска култура“¹⁵⁸.

5. ПОЛИТИЧЕСКАТА ИНФОРМИРАНост: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД БЪЛГАРСКАТА ДЕМОКРАЦИЯ

Политическата култура се разглежда като продукт както на общата история на политическата система, така и на жизнените истории на членовете на тази система¹⁵⁹. Тя е проявление в съвкупна форма на психологическите и субективни измерения на политиката¹⁶⁰. Нагласите и ориентациите, които хората развиват към обекти в рамките на своята политическа система, могат да бъдат когнитивни, емоционални и оценителни¹⁶¹. Когнитивните ориентации предполагат знанията, които гражданите имат за обекти в рамките на тяхната политическа система, афективната ориентация се отнася до чувствата им към тези обекти - чувствата на привързаност, ангажираност или отхвърляне, а оценъчните ориентации показват техните преценки, основаващи се на споделяни ценности, информация и чувства¹⁶². Разглеждани в тяхната съвкупност трите вида ориентации разкриват значението на политическото знание за гражданската активност.

Съвременната българска политическа култура носи белезите на дълбоко отчуждение. От началото на т. нар. преход към демокрация, демоскопските изследвания регистрират намаляващ интерес към политика. За периода от началото на прехода до 2001 г., данните от емпирични социологически изследвания показват сравнително висок интерес на българските граждани към политиката¹⁶³. В представително изследване на Института по социология при БАН от 1991 г., на въпроса „Интересувате ли се от политика?“, положителен отговор дават над 85% от респондентите, като сравнително висок остава политическият интерес и през 1993 г., когато на въпроса „Доколко е важна политиката във вашия живот?“, 72 % от анкетираните посочват отговорите „много важна“ и „в известна степен важна“ (Политически барометър, MBMD, януари, 1993)¹⁶⁴. Този висок интерес към политиката е съчетан с висока оценка за добро ориентиране в нея, като половината от респондентите са на мнение, че политиката „не е толкова сложно нещо“ (ЕСИ на Института по социология при БАН, декември, 1991; ЕСИ на НЦИОМ, януари 1991; ЕСИ на MBMD, септември, 1992 и октомври, 1993), а само малка част споделят противоположното мнение, че тя „е сложно нещо и обикновените хора не я разбират“ (за разлика от Испания, Португалия, Гърция, Италия)¹⁶⁵. Въпреки заявените политически интерес и политическа компетентност, според емпиричните изследвания, обаче българските граждани не показват голямо желание да участват в политиката. Тя се асоциира от тях с понятия като „надежда“ и „недоверие“ (1991 г.), „интерес“ и „разочарование“ (1992 г.), „корист“, „мафия“, „корупция“ (1993 г.), „корупция“, „партизанщина“, „некадърност“ (2000 г.), „надежда“ и „промяна“ (май, 2001 г.), но не и с „желания за участие“ (Институт по социология при БАН, 1991; MBMD, 1992, 1993; VBSS Gallup International, 2000, 2001)¹⁶⁶.

Отчетеното разочарование от политиката е логична предпоставка за продължаващото намаляване на гражданския интерес към нея в следващия десетгодишен период (след 2001 г.). Данните от Европейското

¹⁵⁷ Тодоров, А. 2011. *Българската политическа култура и гражданското участие*, с. 25-26.

¹⁵⁸ Пак там, с. 27.

¹⁵⁹ Kumar, M. S. 2008. *Political Culture in India: A Case of Manipur*, http://www.asthabharati.org/Dia_Oct%2008/M.Sure.htm

¹⁶⁰ Пак там.

¹⁶¹ *Political Culture: Meaning, Objects and Factors which mould Political Culture*, <http://www.preservearticles.com/2014081433548/political-culture-meaning-objects-and-factors-which-mould-political-culture.html>

¹⁶² Пак там.

¹⁶³ Благоева-Танева, Блага. 2002. *Българската политическа култура. Традиции и съвременност*, с. 97.

¹⁶⁴ Пак там, с. 98.

¹⁶⁵ Пак там, с. 102-103.

¹⁶⁶ Пак там, с. 104.

социално изследване (ЕСС) – пета вълна (2010), което е едно от най-мощните фундаментални научни изследвания, показват значителен спад в интереса на българските граждани към политиката (обемът на извадката е 2434 души). От отговорилите на въпроса „До колко се интересувате от политика“ под 50 % (47,9 %) отговарят с „много се интересувам“ (9,4 %) и „по-скоро се интересувам“ (38,5 %). Кризите във взаимодействието на индивида с политическия му обект продължават. Недоволството от политиките от всички „фракции“ нараства, а доверието в институциите достига много ниски стойности. По данни от ЕСС, средните оценки на доверие (измерени по скалата от 0 до 10: 0 – нямам никакво доверие; 10 – имам пълно доверие) в политиките, българския парламент, съдебната система, полицията и политическите партии е както следва: 1,99; 2,38; 2,50; 3,78 и 2,01. Те са по-ниски от общите средни оценки, получени за изследваните 27 държави – съответно 3,14; 3,84; 4,68; 5,52 и 3,14. Удовлетвореността на българските граждани от начина по който „работи“ демокрацията в държавата е очаквано също по-ниска – средната оценка на удовлетвореност е 3,08, а за всички изследвани държави 4,77 (измерени по скалата от 0 до 10: 0 – напълно неудовлетворен; 10 – напълно удовлетворен). Важно е да се допълни, че се запазва константно ниското доверие в титулярите на отделните видове власти и към настоящия момент. По данни от ISSP'18 (обемът на извадката е 1023 души) „пълно доверие“ и „голямо доверие“ в българския парламент имат 2,4 %, а в съда и съдебната система общо 5,7 % от населението.

Доверието в демокрацията намалява и се утвърждава традиционно „отчуждения“ модел на политическо участие. Резултатите от ЕСС – пета вълна (2010) показват, че изключително малка част от българските граждани са работили за последните 12 месеца в *политически партии или групи за действие*, в *организация или сдружение*, участвали са в *законни публични демонстрации* или са подписали *петиция* (този относителен дял е съответно 2,7 %, 1,4 %, 2,6 % и 6,4 %). В някои случаи отговорност за ниската граждански активност имат медиите, от които зависи отразяването на различните граждански инициативи и формирането на адекватни поведенчески модели.

Разбротваните стратегии за активизиране на гражданското участие, следва да бъдат насочени към целенасоченото предаване на политическо знание и възпитание в граждански дух. За тази цел е важно да бъде използван целия потенциал на социализиращите агенти (семейство, училище, медии и др.), както и бъдат отчетени възрастовите, образователни, етнически и културни особености на различните социални групи в българското общество. Резултати от проведени собствени около 500 дълбочинни интервюта сред граждани от цялата страна в периода от 2001 г. до 2018 г., показват съществени различия в нивото на политическото знание и възможностите за развитие на политическата култура. Превръщането на някои социални групи в „политически маргинали“, затруднява нормалното протичане на политическите процеси и развитието на демокрацията.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дефицитите в политическата социализация неминуемо се отразяват върху интереса към политиката и политическото участие. От друга страна сривът на доверие в политическите институции утвърждава наблюдаваната вече доста дълго време политическа аномия в съвременното българско общество. Първата стъпка към преодоляването на аномичните прояви в политиката е високата политическа информираност, насочена към стимулиране на гражданската активност.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Алмънд, Г., Верба, С. 1998. *Гражданската култура*. Изд. „ГАЛ-ИКО“, София.
- [2] Благоева-Танева, Б. 2002. *Българската политическа култура. Традиции и съвременност*. Изд. „Захарий Стоянов“, София.
- [3] Гълъбов, А. 2015. *Политическата социализация е изключително затруднена*, <http://www.cross.bg/razvitiie-aktivnost-mestnoto-1486476.html>
- [4] Дюверже, М. 1999. *Социология на политиката*. Изд. „Кама“, София.
- [5] Митев, Т. 2001. *Основи на политическата наука (политология)*. Изд. „Знание“, София.
- [6] Танев, Т. 2012. *Политическата култура*. УИ „Св. Климент Охридски“, София.
- [7] Годоров, А. 2011. *Българската политическа култура и гражданското участие*. Фондация „Фридрих Еберт“, София, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/08096.pdf>
- [8] Bove, A. 2002. *The Limits of Political Culture: An Introduction to G.W.F. Hegel's Notion of Bildung*, <http://www.iwm.at/wp-content/uploads/jc-12-06.pdf>
- [9] Chilton, S. 1988. *Defining Political Culture*, <https://faculty.polisci.wisc.edu/schatzberg/ps438/Chilton1988.pdf>
- [10] Dekker, H. *Political Socialization Theory and Research*.

- https://www.researchgate.net/publication/234047064_Political_Socialization_Theory_and_Research
- [12] *European Social Survey*, <https://www.europeansocialsurvey.org/about/>
- [11] Hoffman, L. 2017. *Political Knowledge*,
<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756841/obo-9780199756841-0098.xml>
- [12] Kumar, M. S. 2008. *Political Culture in India: A Case of Manipur*,
http://www.asthabharati.org/Dia_Oct%2008/M.Sure.htm
- [13] Political Knowledge. Encyclopedia of Survey Research Methods,
<http://methods.sagepub.com/reference/encyclopedia-of-survey-research-methods/n379.xml>
- [14] Political Culture: Meaning, Objects and Factors which mould Political Culture,
<http://www.preservearticles.com/2014081433548/political-culture-meaning-objects-and-factors-which-mould-political-culture.html>
- [15] „Political Culture”, section 6.1 from the book [21st Century American Government and Politics](https://2012books.lardbucket.org/books/21st-century-american-government-and-politics/s10-01-political-culture.html) (v. 1.0),
<https://2012books.lardbucket.org/books/21st-century-american-government-and-politics/s10-01-political-culture.html>
- [16] Political Socialization and the Making of Citizens,
<http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935307.001.0001/oxfordhb-9780199935307-e-98>